

Ett betydelsefullt möte i vården

Jag vaknar alldeles precis före stereon. Den är programmerad på väckning, som vanligt. Handklapp, syntljudd och försiktiga röster. *And the moment will come, when composure returns.* Belle & Sebastian, *"sleep the clock around"*. Skönt att vakna till, trots att displayen indikerar att klockan bara är 06.15. Jag går på läkarprogrammets femte termin, och idag har jag praktiskt prov i konsultationskunskap.

Put a face on the world, turn your back to the wall. Det droppar mot fönstret. Eller snarare strilar, och vattnet ser liksom kompaktgrått ut. Ett vårregn är det nog ändå, för det är slutet på april, och senaste veckan har det luktat sol och nykläckta knoppar i luften. Doften har känts alldeles färsk och nästan berusande. Efter en vinter med lukt från formalin och död under anatomi- och patologikurserna, så doftar det nu vår. Det är bra.

And you walk twenty yards with you head in the air. Vattnet strilar i duschen också, fast här är det mer genomskinligt, och medan jag schamponerar och tvålar in min kropp kan jag som vanligt inte låta bli att tänka mig själv i genomskärning, så har det varit enda sedan dissektionerna i vintras. Jag ser framför mig alla kärl, muskler, underhudsfettet, organen...

Och när jag blundar är det inte längre min egen kropp jag ser framför mig, utan de där döda kropparna... jag ryser till och ruskar av mig tanken, stänger av vattnet, tar på mig morgonrocken och går ut ur badrummet.

And for once in your life you've got nothing to say. Det rykande tevattnet färgas snabbt brunt efter att jag sänkt ner tepåsen. Jag brer kvickt ett par mackor och sväljer ner två tabletter med ett kallt glas halvdimmigt kranvatten. En multivitamintablett, som min mor placerat en förpackning av i mitt köksskåp, under ett av sina besök hos mig, då hon insåg att jag i långa perioder lever på godis och mackor. Och så en sådan där serotoninåterupptagshämmare, som nog var en av sakerna som till slut fick mig på fötter igen i vintras. En lägre dos nu, jag trappar ner och vill helst sluta helt snartsnart, för den där tablettan får mig att känna mig sårbar och ynkelig. Det passar inte in i min bild av *läkaren* att behöva en medicin för att orka med livet, precis som det inte alls passar in i bilden att jag fortfarande är mörkrädd och förtjust i färgen rosa. Jag hade förväntat mig något annat av mig själv, något mer, nu när jag faktiskt ändå läst snart halva utbildningen. Kanske kommer den snart, *förändringen*. *And could this be the time, when somebody will come?* Jag vrider om nyckeln i låset, det känns fortfarande lite ovant, den vill liksom haka upp sig, för jag är precis inflyttad i den här lilla studenttattan som luktar nybyggt och plast. Och nyutflyttad från en betydligt större lägenhet med dragiga fönster och knarrande golv, som jag delade med en pojke vid namn Ludvig. *Ludvig&Linda*, no more. Men just idag ska jag inte fundera över det, intalar jag mig själv, utan styra mina tankar mot den här examinationen, som är den första någonsin med en patient inblandad. Jag vill att den ska gå bra, den känns viktig. Som det första riktiga yrkesprovet.

To say, look at yourself, you're not much use to anyone. Jag åker några stationer spårvagn och kliver sedan på båten som ska ta mig ut till den där ön, där vårdcentralen där jag ska bli examinerad ligger. Båtkluck, och himlen spricker upp och blir solig och fluffig. Och blå, himmelsblå, som ju himlen inte är alls särskilt ofta. Jag vänder ansiktet mot solen och funderar igenom det jag ska göra. Anamnes. Socialt, tidigare sjukdomar, hereditet, aktuellt, naturliga funktioner, mediciner, allergier, föreställningar, förväntningar, farhågor... Jag kan det ju som ett rinnande vatten det där, och ändå är

jag supernervös. Första examinationen med en patient, tänk om jag blir underkänd! Är jag en dålig doktor då?

Take a walk in the park.

"Hej, det är jag som är Pär."

Pär har en fluffigt stor lockig gråbrun kalufs och bräker ut sina ä på en märklig sorts

Göteborgska. Pääär äär häär, fniss, fniss, hinner jag tänka innan jag svarar min examinator:

"Linda Johansson heter jag. Det är jag som är Linda."

"Välkommen, Linda. Din patient, Erik, sitter i rummet in till höger. Åttioåttårig man, bott här på ön hela sitt liv. Det här tror jag blir fint! Här har du kläder du kan byta om till, sen är det bara att knacka på min expedition, så går vi in tillsammans!"

But it takes more than this to make sense of the day.

"Hej! Linda, läkarkandidat."

"Erik, pensionär."

Gubben ser märkligt sammanbiten och allvarlig ut och jag blir lite förvirrad. Vem presenterar sig som "pensionär?" Driver han med mig? Min slitvita "läkarpyamas" i bomull har redan hunnit bli lite svettig och stramar på ett märkligt sätt över magen. Jag slänger en snabb blick på Pär. Han har det krulliga huvudet vänt mot ett skrivblock i knät och antecknar febrilt. Ingen hjälp att få där alltså. Så tittar jag mot Erik igen och något glimmar till i hans ansikte... ögonen är det! De blåaste blå. Helt plötsligt får jag en känsla av att han kanske inte alls är sådär barsk egentligen, kanske försöker han bara skoja? Jag samlar ihop mig:

"Eh, ja, trevligt. Så, varför är du här?"

"Jo, jag har ju gikt."

Erik håller upp vänsterhandens fingrar. Några av lederna är rejält svullna, det ser till och med jag, en liten fjantig läkarstudent. Svullna och röda.

"Mm, jaha."

And when you saw it all come, it was waving the flag. Så följer ett ganska taffligt samtal där jag ställer mina frågor och han svarar så kort han kan, och jag blir bara mer och mer nervös. Men jag betar snabbt av frågorna om tidigare yrke (målare), hur han bor (själv, i hus), om han har barn (ja, fem), om det finns sjukdomar i släkten (nej), ordinarie läkare (Pär!), vad han haft för sjukdomar tidigare (ja gikt... och en lunginflammation för ett par år sedan), om han tar läkemedel (ja, det där lyckopillret... och så ett för att förebygga gikten), om han har några allergier (nej), om han dricker alkohol (ibland "till fint"), om han röker (nej, det var länge sen), hur magen och blåsan och sömnen är (tack bra), när problemen med fingrarna började (något år sedan), hur ofta det gör ont (första gången nu på ett par månader), hur länge (som mest illa ett par dagar), hur känns smärtan (den... gör ont!), vad som gör det värre (det mesta), och bättre (Alvedon) och är det något speciellt han är orolig för (nej), och vad

hoppas han att vi ska hjälpa honom med (ja, om ni kunde fixa den där! säger han då och pekar mot den rödaste leden).

Where you wanted to help, it's a bit of a waste. Jag tror mig ha lyckats fråga om det mesta, men känner mig inte speciellt nöjd ändå. Faktum är att jag inte vet mer om den här Eriks bekymmer än jag gjorde för 20 minuter sen, då han själv avslöjat diagnosen och jag bara slängt en liten blick på fingret. Tur att det inte är jag som är den "riktiga" *doktorn!* Men statustagandet är kvar. Och det är ju viktigt. Jag ser den där pappersvita statustagningsminneslappen med små svarta anteckningar för min inre blick, den är som intatuerad på näthinnan. Och så börjar jag undersöka Erik. Och inte hittar jag något speciellt konstigt.

Hans pupiller reagerar bra på ljus och hans hjärta tickar på fint. Hans tänder är oväntat hela och fina och egna för åldern, lungorna låter rena och magen är mjuk och oöm. Han genomför med nästan chockerande lätthet all den akrobatik som ett neurologstatustagande kräver, reflexerna löser ut märkligt bra, trots alla år de haft på sig att mattas av, och trots mina ovana slag, och jag kan inte hitta en enda lymfkörtel, svullnad eller annan misstänkt knöl eller prick på honom. Frisk, ovanligt frisk för att vara 88 år. Men han har de där fingrarna, och så verkar han inte bara barsk, utan också ledsen, ledsen på ett lite nervöst och pockande sätt.

Jag böjer mig slutligen fram för att ordentligt undersöka fingrarna, utan hopp om att för den skull kunna bidra med något, men med vetskap att det är så man gör som doktor. Om någon visar, så tittar man.

And the puzzle will last till somebody will say. Mitt bland alla svullna leder sitter en guldblank vigselring påklämd på hans vänstra ringfinger. Inget märkligt med det. Vad som är betydligt konstigare är att han på samma finger, utanför, har en slags elegant ädelstensring som hade gjort mig betydligt mindre förvånad om den satt på en damig dam, eller möjligen en metrosexuell åttiotalistkille. Den har en stor blå safir, som är omgiven av många små diamanter. Och även om den inte riktigt matchar hans hängselbyxor och arbetsskor, så är den otroligt vacker. Och jag säger just det:

"Så vacker".

"Jo, ja", svarar Erik. "Den var min frus. Marikas. Jag gav den till henne på vår guldbrylllopsdag, och hon tyckte så mycket om den, sa att den påminde henne om mina ögon. Hon dog för 16 månader sen. Sina andra ringar fick hon behålla på sig ned i graven. Men samma dag som begravningen slog jag själv ut den här så den passar mitt finger. Jag har haft den på mig sedan dess."

Wow. Helt plötsligt har Erik börjat tala i hela meningar. Flera stycken dessutom. Börjar bli dags för mig att flika in något bekräftande.

"Du måste sakna henne mycket".

Jag vet att det med säkerhet är en underdrift, men det är i alla fall något.

"Ja, det gör jag ju. Hela tiden. Varje dag. Och..."

Stora tårar börjar sippra från Eriks ögonvrår. De blå ögonen blir till höstaktigt simmiga dammar. Men han fortsätter:

”Och det är inte bara henne jag saknar. Jag saknar den jag var med henne, och jag saknar att orka med saker. Jag saknar att vara ung, du ska vara så tacksam för din ungdom!”

There's a lot to be done while your head is still young. Så är den där igen, den barske Erik. Och jag sitter mittemot honom med min läkarrock och min ungdom och min medelklassuppväxt och min egen olyckliga kärlek, som i hans ögon säkert skulle ha verkat alldeles banal, och kan ändå inte riktigt förnimma den där tacksamheten jag såklart borde känna, jag har ju fått alla möjligheter man kan få!

”Ja, ungdomen idag har det ju bra”, fortsätter han. ”Och jag har barnbarn och barnbarnsbarn. De reser så mycket, läser så mycket spännande. Jag har ett barnbarn som jobbar i Japan. Och ett annat som ska läsa en kurs i litteraturhistoria på högskolan i höst. Det hade jag velat göra!”

Så lyser ögonen upp igen och blir till små porlande fontäner. Och nu har Erik kommit igång med sitt berättande på riktigt. Orden forsar ur honom, och jag lyssnar koncentrerat, inte bara för att jag borde, utan för att han är en fantastisk berättare. Han talar om åren som snickare och målare, om sina arbetskamrater och en som blev alkoholist, och ögonen blir sorgset marinblå. Och så för han in samtalet på huset han byggde till sin familj, och ögonen tonar över i ansvarsfullt pondusaktigt kungsblått. Och så beskriver han hur han älskar att läsa, och lyckan han känner över att litteraturen liksom aldrig tar slut, och den nästan skämmiga egenproduktionen av texter som ligger i byrålådan, och ögonen blir intensivt koboltlysande.

Så fortsätter berättandet till att handla om barnbarn, och om det allra yngsta barnbarnsbarnet, och hans ögon blir till babyblå fleeeplädar. Sen svänger det plötsligt när han kommer in på sin ena dotters missfall, och ögonen förvandlas snabbt till små svarta skogssjöar. Tårarna är nära igen.

”Hon förtjänade verkligen ett barn till. Hon är den bästa modern man kan önska.”

”Och du är säkert den bästa morfarn man kan önska”, hör jag mig själv säga. Jag vet inte ens varför, det är inte för att ställa mig in. Min egen mors far har jag inga minnen av, han dog när jag var spädbarn, men jag föreställer mig att Erik är en riktig praktmorfar.

”Åh, tack”. Erik ser mig i ögonen.

Så blir det tyst ett tag. Tystnaden känns kompakt och blekgul, och jag inbillar mig att jag hör när luftens molekyler krokar med varandra. Pärs penna raspar mot blocket. ”Det är bra med tystnad, låt det bli tyst”, hör jag en av mina handledare från kursen i samtalskonst säga, i mitt huvud.

Så tar Erik åter till orda:

”Men den är jobbig, den där förbannade ledsenheten. Som kommer, fast jag har allt det där fina runt mig. Jag borde inte klaga... Och jag som brukade vara så glad. Men det är som jag är lite trött på det här livet ändå, samtidigt som det är mig mer kärt än någonsin. Jag vet ju att jag inte kan ha så länge kvar. Det är märkligt alltsammans”.

Jag håller nästan andan, och väntar på mer. Det syns att Erik förbereder sig för ett par ord till:

”Inte ens en grå liten fågel och aldrig en björk som står vit -

Men den vackraste dagen som sommaren ger....”

"...har det hänt att jag längtat dit", fyller jag i, det går av sig själv. Och så blir det alldeles tyst igen.

"Det händer nog för många av oss att vi längtar. För den där Nils Ferlin också tydligen", fortsätter sedan Erik efter en stund. "Men det är en vacker dikt, i sin enkelhet. Fast just nu längtar jag inte alls. Och det är ju mest Marika jag längtar efter att återse, och våra vänner som också är där. Men jag väntar gärna ett tag till. Jag inväntar dagen med spänning."

If you put down your pen, leave your worries behind. Det har blivit en märklig, högtidligt spänd stämning i rummet. Insikten om att jag ändå är mitt i en praktisk tenta, och att vi faktiskt är tre personer i rummet, träffar mig ändå till slut. Efter en snegling på Pär kan jag konstatera att han fortfarande skriver på sitt block, utan att röra en min. Jag upptäcker att jag fortfarande håller en av Eriks händer i mina, så jag känner försiktigt över de ledspringor jag ännu inte undersökt. När jag är klar kramar jag hans hand en gång extra innan jag släpper den. Så är den konstiga stämningen lite mindre konstig igen.

"Så" säger jag. "Jag tror jag är helt klar med min agenda nu, har du något mer du vill fråga eller säga?"

"Nä... nä." säger Erik.

"Ok, då...", jag vänder mig mot Pär, "...känner jag mig helt klar".

Efter att min examinator skämtsamt frågat min patient om han tycker jag ska bli godkänd, och de båda enats om att jag är värd det, så skickar den förre ut mig ur rummet. Jag ska göra en journalanteckning, medan Pär ska skriva ut lite mediciner och prata lite mer med Erik.

Then the moment will come, and the memory will shine. Så dikterar jag in besöket, uppspaltat under de sedvanliga rubrikerna. Det känns fortfarande lite knasigt att sitta och prata för sig själv i en diktafon, och det går långsamt. Sen träffas jag och Pär lite snabbt, två människor med läkarpyamasar och namnbrickor. Han verkar på det hela taget vara nöjd med mig och tycker att jag fick "bra kontakt", anmärker bara på att jag glömde att testa patientens synfält när jag gjorde neurologstatus, men det är ok ändå, tycker han. Så byter jag om och går ut från vårdcentralen, godkänd och klar. Men det känns med ens inte så viktigt längre att jag klarat den där tentan. *God kontakt*, tänker jag, är en underdrift utan dess like. Den där gubben Erik berörde något i mig, slog an en sträng som inte fått spela på mycket, mycket länge. Kanske var det *han* som fick god kontakt med *mig*.

Now the trouble is over, everybody got paid. Det är en timma kvar tills båten mot fastlandet ska gå. Jag köper vårens första glasspinne i kiosken nära bryggan. Utanför står en bänk, och på bänken sitter en gammal man med lysande blå ögon. Erik. Jag slår mig ner bredvid.

"Vad fint det är här", säger jag, och jag menar det.

"Jo, jag brukar sitta här när vädret tillåter. Det är fint att titta på folk, och tala med folk som passerar. Känns det bra att vara klar med det där provet nu då?"

"Jo, ja, jo, det är såklart skönt."

"Du blir en bra doktor du."

”Tack. Vad glad jag blir! Men... det är ju ändå inte det som spelar roll, tänker jag. Att bli en bra doktor. Jag är hellre en bra människa.”

”Du är klok du” säger han och ser på mig. Det är kanske den bästa komplimangen jag någonsin fått.

Everybody is happy, they are glad that they came. Så går det några veckor, och sommarlovet är bara några få dagar bort när det ringer i telefonen. Jag sitter i solen utanför föreläsningssalarna, med en kaffekopp och två kurskamrater, och tentapluggar infektionsmedicin. Vi är mitt i resistensutvecklingen hos en viss sorts antibiotika när mobilsignalen hörs över våra röster. Skyddat nummer.

-Hej Linda. Det är Pär, din examinator på vårdcentralen. Du vet, Erik som du träffade, han var hos sköterskan här i början på veckan, och lämnade ett paket som han ville att du skulle ha, han sa att det var en bok. Vi kan skicka det till dig... jag ville bara kolla att vi hade rätt adress och så.

Å, så kul! Jag blir glad och rabblar min adress och precis när jag tror att samtalet är slut, så säger Pär att det visst var en sak till.

”Tråkigt nog”, säger han, och sen följer en alldeles för lång rad av ord, men jag får tag i de flesta. Tråkigt nog gick Erik bort natten till går, i sin säng, i sitt hem. De anhöriga tyckte det var okej att Pär berättar det för mig, och det var ju ganska väntat, på ett sätt, på ett annat inte. Men Erik var väldigt gammal, det var naturligt. Kanske var det en hjärtinfarkt, kanske var det en lungemboli. Det blir ingen obduktion. Vi får aldrig veta. Och det spelar kanske ingen roll.

Så går det två dagar till, och när jag ser paketet på mitt hallgolv, vet jag med en gång att det är *det*. Jag öppnar det vadderade vita, tar ut en vacker bok med djupröda pärmar, och slår upp den. På insidan av pärmen står, skrivet med bläck och en fantastiskt vacker handstil:

”Till Linda, snart doktor. Hos den som blottar sina svagheter lyser styrkan klarast. Den som vågar ta emot kan ge tusenfallt mer. Du blir en bra doktor OCH ÄR en bra människa. Glöm inte att vara dig själv, och stort lycka till med alla utmaningar i livet. Du har så mycket att ge. Erik

Så bläddrar jag ett blad, och tryckta svarta bokstäver talar om att det här är en bok med dikter av Nils Ferlin. Jag bläddrar tillbaka och studerar det som är skrivet på pärmens insida igen. En av mina tårar faller ner, smetar ut bläcket och färgar en del av pappret runt omkring. Jag har nog aldrig tidigare blivit så rörd av en present.

Then you go to the place where you've finally found. Och tiden fortsätter att gå, timmarna, dagarna, åren, och jag återvänder ständigt till diktboken. Läser någon av dikterna, eller bara försättsbladet. Ibland går det ett par månader emellan, men jag glömmer den aldrig. När jag tvivlar på mig själv, mitt yrkesval eller något annat, tycker att jag kört fast i tråkigt pluggande, eller tycker jag misslyckas med en kontakt med en patient eller någon annan, kan boken försättsblad, Eriks ord och minnet av mötet många gånger ge mig inspiration, ödmjukhet och kraft att minnas alla andra fina händelser möten, och kraft att ta nya tag. För det är ju så det är, att samtliga av oss har mycket att ge. Men som bäst fungerar livet, när vi alltid minns och accepterar att också ta emot.